

Připomínky veřejné ochránkyně práv

k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o přídavku na bydlení

(č. j. předkladatele MPSV-2019/248918-510)

KONKRÉTNÍ PŘIPOMÍNKY

A. K části čtvrté, změna zákona o bankách

1. K § 38 odst. 3 písm. f)

V ustanovení § 38 odst. 3 písm. f) navrhuji vložit za slova „dluhu na pokutách“ slova „Úřadu práce České republiky ve věci řízení o přeplatku na přídavku na bydlení“.

Ustanovení § 38 odst. 3 zákona o bankách upravuje situace, kdy banka poskytne bez souhlasu klienta informace, které se ho týkají a které jsou předmětem bankovního tajemství. Doposud Úřad práce mohl ve vztahu k dávkám státní sociální podpory a dávkám pomoci v hmotné nouzi tyto informace žádat pouze ve věci řízení o přeplatku na dávkách. Nově se stanovuje povinnost banky sdělit informace podléhající bankovnímu tajemství Úřadu práce na jeho žádost ve věci jakéhokoliv řízení o přídavku na bydlení, zpravidla bude Úřad práce žádat výpisy z bankovního účtu. Zatímco u dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi zůstává dosavadní úprava prolomení bankovního tajemství pouze v řízení o přeplatku. Není jasné, proč by banky měly poskytovat více informací pro řízení o přídavku na bydlení, zatímco pro řízení o dávkách pomoci v hmotné nouzi, kdy Úřad práce potřebuje více ozřejmit majetkovou situaci žadatele a příjemce dávky, by poskytly pouze informace ve věci řízení o přeplatku. Navrhuji tedy upravit pravidlo tak, aby bylo shodné s úpravou prolomení bankovního tajemství ve věci dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi.

Tato připomínka je zásadní.

B. K části šesté, změna zákona o spořitelních a úvěrních družstvech

2. K § 25b odst. 3 písm. e)

V § 25b odst. 3 písm. e) navrhuji za slova „o přeplatku na dávkách sociálního zabezpečení“ vložit slova „Úřadu práce České republiky ve věci řízení o přeplatku na přídavku na bydlení“.

Odkazuji na odůvodnění připomínky k § 38 odst. 3 písm. f) zákona o bankách.

Tato připomínka je zásadní.

C. K části osmé, změna zákona o pobytu cizinců na území České republiky

3. K bodu 7 (§ 106 odst. 3)

Tento bod navrhuji vypustit, protože navrhuje zrušit slova, jež toto ustanovení neobsahuje („doplatek na bydlení“).

Tato připomínka je doporučující.

D. K části patnácté, změna zákona o pomoci v hmotné nouzi

4. K § 3 odst. 1 písm. a) bodu 1 (nad rámec návrhu)

Za bod 2. navrhuji vložit nový bod, který zní: „V ustanovení § 3 odst. 1 písm. a) bod 1. se číslovka „68“ nahrazuje číslovkou „65“.“

Současná hranice 68 let, od níž se nezkoumá pracovní aktivita osob pro účely zjišťování stavu hmotné nouze, pochází z doby, kdy nebyl zastropován věk odchodu do důchodu. K tomu došlo od roku 2018, dávková úprava však tento krok nezohlednila. V praxi dochází k problémům, že od osob, které již dosáhly obecného důchodového věku, je i nadále požadována pracovní aktivita, např. veřejná služba, ačkoliv jejich pracovní schopnost již podle zákona zanikla. Navrhuji hranici snížit na obecný důchodový věk, případně ještě níže na důchodový věk osoby, která o dávku žádá nebo je jejím příjemcem.

Tato připomínka je zásadní.

5. K bodu 7 [§ 3 odst. 1 písm. e)]

Tento bod navrhuji vypustit.

Jedná se o sankční odnětí dávky za neplnění povinnosti zákonného zástupce zajistit řádnou školní docházku dítěte (je vázáno na více než 100 zameškaných hodin dítěte s výjimkou zameškání ze zdravotních důvodů) nebo za nesplnění povinnosti docházku dítěte doložit vysvědčením. Zákonný zástupce dítěte pak není považován za osobu v hmotné nouzi po dobu následujících šesti měsíců. S navrhovanou úpravou nesouhlasím. Již podle současné právní úpravy lze odebrat dávku osobě, které byl uložen správní trest za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky, následující tři měsíce není tato osoba v hmotné nouzi. Taková právní úprava je dostačující.

Jsem přesvědčena, že v případě pochybností o účelovém omlouvání žáka může škola zvolit jiná méně přísná opatření (např. zavedení povinnosti omlouvat žáka lékařským potvrzením, zintenzivnění komunikace s rodinou i za součinnosti OSPOD), následně lze zahájit přestupkové řízení, a v krajním případě dávku na základě uloženého správního trestu odebrat, není tedy třeba zavádět novou úpravu postihu v případě 100 zameškaných hodin. Nadto je problematické, jak se bude informace o 100 zameškaných hodin předávat, neboť nepovažuji za vhodné, aby úřad práce disponoval informacemi o školním prospěchu všech dětí v hmotné nouzi.

Tato připomínka je zásadní.

6. K bodu 8 [§ 3 odst. 1 písm. h)]

Tento bod navrhuji vypustit.

Jedná se o sankci za nesplnění povinností podle § 45 odst. 2 nebo § 49 odst. 5 zákona o pomoci v hmotné nouzi. Nově se stanoví, že žadatel o dávku, který neosvědčí rozhodné skutečnosti, nepodrobí se vyšetření zdravotního stavu, neoznámí písemně změny rozhodných skutečností, a kterému bude z tohoto důvodu žádost o dávku zamítnuta, nebude moci o dávku požádat další tři měsíce, respektive nebude osobou v hmotné nouzi

následující tři kalendářní měsíce. S takovou změnou nesouhlasím. Tato sankce má své místo v případě příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi, ale nikoli v okamžiku podání žádosti o dávku. Žadatel o dávku se nemusí v okamžiku první žádosti o dávku podávit doložit všechny nezbytné podklady nebo může z nejrůznějších důvodů ustát v komunikaci s úřadem práce (změna sociální situace apod.). To mu však nemůže bránit v tom, aby hned další měsíc o dávku opětovně požádal. Vyřazení takového žadatele na tři měsíce z možnosti získat dávku pomoci v hmotné nouzi je zcela nepřiměřené.

Tato připomínka je zásadní.

7. K bodu 19 (§ 9 odst. 4)

Z § 9 odst. 4 navrhuji vypustit větu: „Do příjmu se v tom rozhodném období, v němž bylo plněno, započte i plnění z nároků a pohledávek osoby nebo společně posuzované osoby, přestože nebylo plněno přímo osobě nebo s ní společně posuzované osobě.“

Rozumím snaze předkladatele započítávat i příjmy vyplacené oprávněné osobě např. na účet jiné osoby. Je třeba však vyjmout situace, kdy příjem zašle jeho plátce nedopatřením na jiný účet, k němuž nemá oprávněná osoba ani zprostředkovaně dispoziční právo, popřípadě plní omylem jiné osobě.

Tato připomínka je zásadní.

8. K bodu 24 [§ 12 odst. 2 písm. a)]

V § 12 odst. 2 písm. a) navrhuji vypustit slova „ve spojitosti s evidencí uchazečů o zaměstnání“, „a ve spojitosti se sociální prací“ a „a aktivní součinností ve spojitosti se sociální prací s pověřeným obecním úřadem, obecním úřadem obcí s rozšířenou působností a újezdním úřadem“.

Není jasné, které povinnosti musí osoba v hmotné nouzi nad rámec dosavadní právní úpravy plnit, aby prokázala, že se snaží zvýšit příjem vlastní prací. Slovní spojení „ve spojitosti se sociální prací“ je velmi vágní. Chápu úmysl zákonodárce navázat poskytování dávek na povinnost osoby v hmotné nouzi spolupracovat se sociálními pracovníky pověřených obecních úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, kteří mají právé tyto osoby v rámci sociální práce aktivizovat nebo jim pomoci zlepšit sociální situaci. Myslím si však, že jakékoli vynucování součinnosti se sociálními pracovníky pod pohrůzkou ztráty dávek není dobré řešení. Sociální pracovník pověřeného obecního úřadu nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebude v tomto případě fungovat jako osoba podporující, k níž má klient důvěru, ale jako „policista“, který bude jakékoliv selhání hlásit úřadu práce. Musíme si uvědomit, že klienti sociální práce dělají chyby a tento restriktivní přístup navázaný na povinnost spolupracovat se sociálními pracovníky nepovede dle mého názoru ke zlepšení jejich situace, ale spíše k jejímu zhoršení.

Tato připomínka je zásadní.

9. K bodu 28

Tento bod nesprávně uvádí § 24 odst. 1 písm. d) namísto písm. e), které se týká veřejné služby.

Tato připomínka je doporučující.

10. K bodu 29 [§ 24 odst. 1 písm. f)]

V bodu 29 navrhuji vypustit text „slova ‚6 kalendářních měsíců‘ nahrazují slovy ‚3 kalendářní měsíce‘“.

Navrhovaná právní úprava přináší další zpřísnění pro osoby, které se po přechodnou dobu ocitnou v situaci, kdy potřebují pomoc od státu prostřednictvím příspěvku na živobytí. Zejména se může jednat o starší osoby (55 let a více), které ztratí zaměstnání, osoby se zdravotním omezením apod. Podle současné právní úpravy mohly tyto osoby po dobu 6 měsíců pobírat příspěvek na živobytí v nesnížené výši, aniž musely vykonávat veřejnou službu, případně si tuto dobu mohly prodloužit po dobu rekvalifikace nebo pobírání podpory v nezaměstnanosti. Nyní se stanoví, že už po třech měsících pobírání příspěvku na živobytí bude úřad práce vyžadovat prokázání aktivity (například účastí na projektech organizovaných úřadem práce) nebo výkon veřejné služby. Doba šesti měsíců byla dle mého názoru přiměřená na to, aby se člověk, který se ocitl v hmotné nouzi, se svou situací vyrovnal za pomoci státu a snažil se ji řešit. Je velmi přísné vyžadovat po uplynutí tří měsíců výkon veřejné služby po člověku v hmotné nouzi, a to v situaci, kdy ještě neztratil žádné pracovní návyky a v situaci, kdy neexistuje ani povinnost nabídnout a zajistit takové osobě v hmotné nouzi veřejnou službu. Takové opatření považuji za nepřiměřené.

Tato připomínka je zásadní.

11. Bod 31 (§ 24 odst. 2)

Tento bod navrhuji vypustit.

Viz předchozí připomínku.

Tato připomínka je zásadní.

12. K § 43 odst. 4 písm. a) [nad rámeček návrhu]

Za bod 40 navrhuji vložit nový bod, který zní:

„V § 43 odst. 4 písm. a) zní:

„Způsob výplaty určuje plátce dávky tak, že bere v úvahu schopnosti a možnosti osoby v hmotné nouzi s dávkou v hmotné nouzi hospodařit a využít dávku k účelu, ke kterému je určena. Způsob výplaty příspěvku na živobytí může určit plátce dávky tak, že nejméně 35 % a nejvýše 65 % přiznané dávky bude poskytnuto využitím poukázky opravňující k nákupu zboží ve stanovené hodnotě.“

Vzhledem k počtu nových aktivizačních opatření navrhuji návrat k původní úpravě výplaty příspěvku na živobytí v poukázkách, a to pouze na základě individuálního posouzení – jsou-li v konkrétním případě dány důvody pro výplatu prostřednictvím poukázek. Několikrát jsem upozorňovala na to, že plošnou výplatu dávky prostřednictvím poukázek nepovažuji za šťastné řešení. Byť byly do zákona vloženy výjimky, kdy úřad práce k takové výplatě nepřistoupí, mám za to, že řešení má být opačné, tedy spíše ve výjimečných případech dávku vyplácet prostřednictvím poukázek.

Tato připomínka je zásadní.

13. K bodu 48 (§ 49 odst. 7)

Tento bod navrhuji vypustit.

Stejně jako v připomínce k bodu 7 zdůrazňuji, že sankce za zanedbávání školní docházky (ovšem založená na méně vágním kritériu postihu za přestupek) již je obsažena v příspěvku na živobytí. Taková právní úprava je dle mého názoru dostačující.

Tato připomínka je zásadní.

14. K bodu 48 (§ 49 odst. 7)

alternativní připomínka, nebude-li vyhověno návrhu vypustit bod 48

V § 49 odst. 7 navrhuji vypustit písm. a) a nahradit je povinností školy zasílat úřadu práce informaci o žácích, kteří zameškali více než 100 hodin z čl. XVII (jiných než zdravotních důvodů.

Požadavek na dokládání kompletních vysvědčení od všech žadatelů o přídavek na bydlení (půjde o širší okruh osob, než jsou osoby v hmotné nouzi) pokládám za nepřiměřeně zatěžující jak pro oprávněné osoby, tak pro úřad práce. Spatřuji v něm také nepřiměřený zásah do práva na informační sebeurčení žáka, o jehož vysvědčení se jedná. Zpracování těchto údajů nepovažuji za přiměřené ani nezbytné. Navrhuji, aby informace předávala škola, a to v nezbytném minimálním rozsahu – informace o zameškaných hodinách z jiných než zdravotních důvodů. Úřad práce může informaci požadovat u těch žáků, u nichž bude docházka již ve spolupráci s OSPOD sledována a budou využita „mírnější“ opatření k zajištění docházky dětí do školy, která zmiňuji v textu výše.

Tato připomínka je zásadní.

15. K bodu 57 (§ 77 odst. 3)

Tento bod navrhuji vypustit.

Nově se upravuje, že proti rozhodnutí o prominutí povinnosti vrátit dávku neprávem poskytnutou nebo poskytnutou v nesprávné výši, nebude možné podat odvolání ani nebude přezkoumatelné mimo odvolací řízení. Toto opatření důvodová zpráva vysvětluje tím, že Ministerstvo práce a sociálních věcí již dává úřadu práce stanovisko, tedy vyjadřuje souhlas či nesouhlas s prominutím povinnosti vrátit dávku. To se však děje pouze u přeplatků vyšších než 10 000 Kč. V ostatních případech by příjemci dávky ztratili možnost obrany proti rozhodnutí úřadu práce. Vzhledem k individuálním okolnostem každého případu navrhuji možnost odvolání a přezkumu ponechat.

Tato připomínka je zásadní.

16. K článku XVII (Přechodná ustanovení, bod 5)

V bodu 5 navrhuji vypustit větu druhou a třetí.

V návaznosti na připomínku k návrhu zákona o přídavku na bydlení, v níž navrhuji, aby nová dávka na bydlení náležela i na užívání bytu, jiného než obytného prostoru a stavby pro individuální nebo rodinnou rekreaci, navrhuji vypustit přechodné ustanovení týkající se těchto forem.

Tato připomínka je zásadní.

17. K přechodným ustanovením

Navrhují upravit přechod výplaty dosavadního doplatku na bydlení a nového přídavku na bydlení s ohledem na rozdílnost výplatních termínů.

Dále uvádím, že mi není zřejmé, jak bude vyřešen rozdíl mezi termíny výplat současného doplatku na bydlení a nového přídavku na bydlení. Zatímco doplatek na bydlení se nyní vyplácí v měsíci, za který náleží, přídavek na bydlení se bude vyplácet měsíčně po uplynutí aktuálního kalendářního měsíce, za který náleží, a to nejpozději do konce kalendářního měsíce následujícího po tomto aktuálním měsíci. Znamená to tedy, že dosavadnímu příjemci doplatku na bydlení bude následně při přechodu na přídavek na bydlení vyplacena dávka na bydlení za jeden měsíc dvakrát nebo bude jeden měsíc bez dávky na bydlení? Úpravu tohoto přechodu považuji za klíčovou a přechodná ustanovení tento rozdíl neřeší. Navrhují řešení doplnit.

Tato připomínka je zásadní.

Brno 22. ledna 2020

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv